
Gezonde Luchtkwaliteit

Plan van Aanpak

Werkgroep

Luchtkwaliteit en Gezondheid

Datum : 9 november 2012
Document : Gezonde luchtkwaliteit, Plan van Aanpak
Versie : definitief
Auteurs : werkgroep Luchtkwaliteit en Gezondheid
Goedgekeurd door : Bestuurlijk B5Milieu

Inhoudsopgave

VERSIEBEHEER.....	3
1 INLEIDING	4
1.1 DOEL EN OPBOUW VAN DIT DOCUMENT	4
1.2 START VAN DE OPDRACHT	4
2 OPDRACHT	5
2.1 OPDRACHTOMGEVING	5
2.2 DOELSTELLING\UITGANGSPUNTEN.....	5
2.3 OPDRACHTGEVER EN –NEMER.....	5
2.4 OP TE LEVEREN PRODUCTEN	5
2.5 RANDVOORWAARDEN	5
3 OPDRACHTAANPAKUITVOERINGSMAATREGELEN	6
3.1 AANPAK	6
3.2 EUROPESE EN LANDELIJKE ONTWIKKELINGEN	7
3.3 MOGELIJKE MAATREGELEN/ACTIES	7
3.4 DUUR VAN HET PROJECT	8
3.5 WERKWIJZE.....	8
4 PLANNING	9
4.1 UITVOERINGSMAATREGELEN/ACTIES.....	9
4.2 URENCAPACITEIT	10
5 FINANCIEEL KADER.....	11
5.1 BUDGET EN FINACIËLE VERDEELSLEUTEL.....	11
6 BIJLAGEN.....	12
6.1 SAMENSTELLING WERKGROEP LUCHTKWALITEIT EN GEZONDHEID	12
6.2 GROSLIJST	13
6.3 LITERATUURSTUDIE.....	15
6.4 BRIEF STAATSSECRETARIS AT SMA D.D. 6 MAART 2012	17
6.5 BRIEF STAATSSECRETARIS AT SMA D.D. 24 APRIL 2012.....	19
6.6 TOELICHTING OP DE MAATREGELEN/ACTIES	21

Versiebeheer

Versie historie			
Versie nr.	Datum	Aangebrachte wijzigingen	Auteur
0.1	03-05-2012	Eerste concept	Edwin Weijtmans
0.2	23-05-2012	Tweede concept n.a.v. reacties werkgroepleden	Werkgroep Luchtkwaliteit en Gezondheid
1.0	31-05-2012	Derde concept n.a.v. tweede reactieronde werkgroepleden	Werkgroep Luchtkwaliteit en Gezondheid
2.0	04-06-2012	Eindconcept n.a.v. tweede reactieronde werkgroepleden	Werkgroep Luchtkwaliteit en Gezondheid
definitief	13-09-2012	Definitieve versie n.a.v. reacties bestuurlijk B5 Milieu en vergadering werkgroepleden	Werkgroep Luchtkwaliteit en Gezondheid

Distributie		
Versie nr.	Datum	Naam
0.1	03-05-2012	Werkgroep Luchtkwaliteit en Gezondheid
0.2	23-05-2012	Werkgroep Luchtkwaliteit en Gezondheid
1.0	31-05-2012	Werkgroep Luchtkwaliteit en Gezondheid
2.0	04-06-2012	Werkgroep Luchtkwaliteit en Gezondheid + BOECL
definitief	20-09-2012	Werkgroep Luchtkwaliteit en Gezondheid

Goedkeuring Plan van Aanpak		
Rol	Naam	Paraaf
Opdrachtgever	Bestuurlijk B5 milieu	
Opdrachtnemer	Werkgroep Luchtkwaliteit en Gezondheid	

1 Inleiding

1.1 Doel en opbouw van dit document

Het doel van dit plan van aanpak is het in kaart brengen van de wijze waarop invulling wordt gegeven aan het nastreven van een zo gezond mogelijke luchtkwaliteit in de provincie Noord-Brabant. In dit document worden de benodigde acties benoemd en de gevraagde inzet van de organisaties met mensen en middelen worden aangegeven.

De opbouw van dit document is als volgt:

- Hoofdstuk 2 geeft een beschrijving van de opdracht;
- Hoofdstuk 3 geeft de verschillende uitvoeringsmaatregelen met hun aanpak weer;
- Hoofdstuk 4 geeft de planning weer;
- Hoofdstuk 5 gaat in op het financiële kader;
- In de Bijlagen is een aantal documenten als achtergrondinformatie opgenomen.

1.2 Start van de opdracht

In februari 2010 heeft het bestuurlijk B5 milieu opdracht gegeven om een gezamenlijke werkgroep te formeren. Zij moeten uitzoeken of er een relatie bestaat tussen luchtkwaliteit en gezondheid en welke mogelijke acties er genomen kunnen worden om de luchtkwaliteit c.q. de gezondheid te verbeteren. Deze werkgroep is in 2010 van start gegaan waarin vertegenwoordigers zitten van de B5-gemeenten, de regionale milieudiensten, GGD, gemeenten Waalre, Valkenswaard en Best en de provincie. In eerste instantie waren er ook nog vertegenwoordigers van gemeenten met voornamelijk intensieve veehouderijbedrijven in de desbetreffende gemeenten. Omdat de focus van deze werkgroep meer kwam te liggen op verkeersgerelateerde aspecten is besloten om deze gemeenten uitsluitend als agendalid mee te nemen.

De gezondheidseffecten uit de veehouderij kent zijn eigen specifieke aspecten en loopt via een apart spoor. De minister van VWS heeft aan de gezondheidsraad advies gevraagd om een beoordeling van de risico's van de veehouderij te maken. Eind 2012 wordt dit advies verwacht.

2 Opdracht

2.1 Opdrachtomgeving

Het bestuurlijk B5 milieu behandelt periodiek diverse milieuthema's. Één van de deze thema's is luchtkwaliteit. Diverse malen is dit specifieke thema in dit gremium aan de orde gekomen. In een gezamenlijke presentatie van de GGD en de provincie in februari 2010 is gewezen op het belang van het gezondheidsaspect bij luchtkwaliteit en de ontwikkelingen die zich voordeden. Dit was de aanleiding om een nadere verkenning uit te voeren door een op te richten werkgroep.

2.2 Doelstelling\uitgangspunten

Inzicht krijgen in de relatie tussen luchtkwaliteit en gezondheid waardoor:

- Gericht luchtkwaliteitsbeleid kan worden ontwikkeld;
- Bestuurlijke afstemming over te voeren gezamenlijk luchtkwaliteitsbeleid mogelijk is;
- Toegesneden acties of maatregelen kunnen worden ingezet voor verbetering van de luchtkwaliteit en de volksgezondheid op basis van een juiste afweging (met als gevolg een verbetering van de gezondheid c.q. luchtkwaliteit of tegengaan van verslechtering van de gezondheid).

2.3 Opdrachtgever en –nemer

Opdrachtgever is het bestuurlijk B5 Milieu.

Opdrachtnemer is de werkgroep Luchtkwaliteit en gezondheid bestaande uit vertegenwoordigers van de B5, regionale milieudiensten, GGD, gemeente Waalre, Valkenswaard en Best en provincie. Pprovincie is voorzitter van deze werkgroep.

2.4 Op te leveren producten

De werkgroep levert de volgende producten op:

- Plan van Aanpak hoe de aspecten Luchtkwaliteit en Gezondheid aan elkaar worden verbonden met een beschrijving van de te nemen maatregel/acties;
- Via een oplegnotitie zullen aan het Bestuurlijk B5 keuzeopties worden voorgelegd.
- Advies aan bestuurlijk B5 over gezamenlijk te voeren beleid;
- Eindrapportage van de genomen maatregelen/acties.

Het Bestuurlijk B5 Milieu zal via presentaties/notities op gezette tijden worden geïnformeerd tijdens de periodieke vergaderingen.

Op 19 juni 2012 is het concept plan van aanpak ter vaststelling aangeboden aan het Bestuurlijk B5 Milieu. Het concept diende op een paar kleine punten te worden aangepast en heeft de werkgroep te vrijheid gegeven om dit eigenstandig te doen en het plan van aanpak daarmee vast te stellen.

2.5 Randvoorwaarden

- De werkgroepleden brengen voldoende tijd en middelen in om de opdracht uit te voeren;
- Het bestuurlijk B5 Milieu draagt zorg voor besluitvorming over de in te zetten maatregelen/acties, uitgaande van tijdige en correcte aanlevering van dossiers.

3 Opdrachtaanpak\uitvoeringsmaatregelen

3.1 Aanpak

In paragraaf 2.1 Opdrachtomgeving is aangegeven wat het vertrekpunt is geweest en dat de focus voornamelijk is gelegd op verkeersgerelateerde problematiek. De intensieve veehouderij loopt via een apart spoor. De huidige samenstelling van de werkgroep is in bijlage 6.1 weergegeven.

De werkgroep is eerst aan de slag gegaan met een inventarisatie van mogelijke te ondernemen acties. Ieder werkgroeplid heeft acties benoemd. Deze zijn verzameld in een zogenaamde "groslijst". Vervolgens zijn deze in een vijftal categorieën gebundeld waaraan een prioriteitsscore is toegekend. In bijlage 6.2 is deze lijst opgenomen.

Op nummer 1 staat het uitvoeren van een literatuurstudie. Allereerst is bepaald aan welke randvoorwaarden deze studie moest voldoen. Daarna is gezocht naar deskundige, onafhankelijke instituten die een dergelijke studie kunnen uitvoeren. De opdracht is gegeven aan de Universiteit van Utrecht (Gerard Hoek). Het rapport "Relatie tussen luchtkwaliteit en gezondheid in Noord-Brabant", d.d. 9 februari 2012 met bijbehorende samenvatting is als bijlage 6.3 opgenomen.

Uit deze literatuurstudie blijkt dat er een relatie bestaat tussen luchtkwaliteit en gezondheid en dat vooral de hele kleine deeltjes (ultrafijn stof, dit zijn deeltjes kleiner dan 1 micrometer), afkomstig van voornamelijk verbrandingsmotoren, de grootste boosdoeners zijn.

De effecten uiteten zich vooral in vervroegde sterfte en het vaker voorkomen van luchtwegziekten (bijv. astma) en hart- en vaatziekten.

Voor de gezondheidseffecten van luchtverontreinigingen door blootstelling aan fijn stof bestaan wel normen maar geen drempelwaarden. Dit betekent dat er ook bij blootstelling aan concentraties beneden de norm effecten op de volksgezondheid optreden. Elk beleid om concentraties van fijn stof te verlagen, levert gezondheidswinst op, ook al ligt de concentratie in aanvang al beneden de norm.

In Noord-Brabant zijn de concentraties fijn stof en stikstofdioxide vergelijkbaar met die in de Randstad; ze behoren tot de hoogste niveaus in Nederland en Europa. Vooral bewoners van drukke straten en kinderen die nabij drukke wegen naar school gaan, hebben een grotere kans op luchtwegproblemen.

De huidige fijn stof normering met PM₁₀ (fijn stof wordt uitgedrukt als PM₁₀, deeltjesgrootte tot 10 micrometer) als indicator is niet geschikt om lokaal specifieke situaties te beoordelen op gezondheid. Hiervoor zijn aanvullende parameters nodig. Roet is een geschikte aanvullende maat voor luchtkwaliteit en gezondheid aangezien het geschikt is voor het beoordelen van lokale situaties..

De afstand tot een drukke weg is een andere nuttige aanvullende maat om gezondheidseffecten van lokaal wegverkeer te beoordelen.

Fijn stof is een complex mengsel van stoffen die gezamenlijk tot gezondheidseffecten leiden. Het meest kansrijk voor gezondheidswinst is dus een beleid dat zich richt op het terugdringen van het mengsel als geheel. Het aanpakken van een heel specifieke

component is minder effectief dan algemeen beleid gericht op lokaal minder gemotoriseerd verkeer, schonere auto's, de inrichting van milieuzones, etc.

3.2 Europese en landelijke ontwikkelingen

De Europese Commissie heeft aangekondigd dat zij in 2013 een voorstel zal doen voor de herziening van het Europese luchtbeleid. Staatssecretaris Atsma heeft op 6 maart 2012 de Tweede Kamer via een brief geïnformeerd. Deze brief treft u aan op bijlage 6.4.

De herziening omvat o.a. een aanpassing van de Europese Thematische Strategie inzake Luchtverontreiniging, aanpassingen van een aantal richtlijnen en maximale emissieplafonds.

Tevens heeft Staatssecretaris Atsma schriftelijke informatie verstrekt op 24 april 2012 aan de vaste commissie voor Infrastructuur en Milieu en aan een Algemeen Overleg Leefomgeving. Hierin wordt o.a. ingegaan dat roet als indicator gebruikt kan worden in relatie tot gezondheidsaspecten en verkeer. Deze brief is als bijlage 6.5 bijgevoegd.

3.3 Mogelijke maatregelen/acties

In onderstaande tabel zijn luchtkwaliteitsmaatregelen/acties opgenomen met een potentieel volksgezondheidseffect. Deze zijn ingedeeld in een viertal categorieën.

Categorie A: Algemeen/Innovatie

Categorie B: Schoner, efficiënter, zuiniger vervoer

Categorie C: Relatie/verbinding Luchtkwaliteit met Gezondheid

Categorie D: Communicatie

In bijlage 6.6 worden deze maatregelen/acties verder toegelicht.

Cat/ Nr	Maatregel/Actie	Uitvoering door:		Geschatte Kosten in €
		Trekker:	Uitvoerenden	
A1*	Literatuurstudie relatie Luchtkwaliteit en Gezondheid	Den Bosch	IRAS: Gerard Hoek	10.000,-
A2**	Innovatief luchtmeetproject Aireas	Aireas U.A.	Projectgroep Aireas	(478.000,-)
B1	Stimulering van schoner, efficiënter zuiniger vervoer door nadere uitwerking van projecten op het gebied van b.v. : - Minder en schoner autoverkeer in (binnenstad); - Stedelijke distributie; - Meer fietsgebruik; - Beloning goed verkeersgedrag.	Tilburg	B5 Provincie SRE Overigen werkgroep leden agendalid	60.000,-
C1	Inzetten lobby/stimulering roetindicator en gevoelige	Provincie	Werkgroep LK en G	

	groepen extra ondersteunen			Totaal voor categorie C 40.000,-
C2	Opstellen handreiking hoe omgaan met gevoelige bestemmingen in ruimtelijke plannen m.b.t. gezonde wijkinrichting. Tevens het buitengebied meenemen	Helmond	B5 Best RMB GGD	
C3	Brabants Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit updaten met de koppeling tussen luchtkwaliteit en gezondheid en PMP	Provincie	Provincie	
C4	Prijsvraag voor stimulering gezondere leefomgeving en luchtkwaliteit	Breda	Werkgroep LK en G	
D1	Opstellen integraal communicatie uitvoeringsplan	Eindhoven	B5 + communicatie-bureau	20.000,-

A1* De literatuurstudie is uitgevoerd. De kosten hiervan komen ten laste van het budget van deze werkgroep

A2** De kosten van dit project komen niet ten laste van deze werkgroep.

Dit project betreft een innovatief luchtmeetsysteem dat in Eindhoven zal worden uitgevoerd. Het betreft de ontwikkeling van een vernieuwend concept door een consortium bestaande uit bedrijfsleven (ECN, Imtech, Philips), Kennisinstellingen (IRAS, Universiteit van Twente, Overheid (gemeente Eindhoven en provincie) en initiatiefnemer STIR (onder de naam Aires). Hierbij zal tevens ultrafijnstof worden gemeten waarbij ook getracht zal worden om met de gegenereerde meetdata relaties te leggen met gezondheid.

In het voortraject is reeds opdracht gegeven voor actie A1 en is afgerond (zie bijlage 6.3).

De geschatte kosten zijn indicatief en kunnen per thema indien gewenst onderling verdeeld worden.

3.4 Duur van het project

Zowel het Nationaal als het Brabants Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit loopt tot 1 januari 2015. Dit project en de werkgroep zullen tevens lopen tot deze datum in stand blijven.

3.5 Werkwijze

De werkgroep komt op structurele basis bijeen om de 2 maanden.

Een aantal acties wordt door de werkgroep uitgevoerd of uitbesteed. De tijdsinzet per werkgroeplid is verschillend. Als het werkgroeplid betrokken is bij de uitwerking van een maatregel of actie dan zal de gevraagde capaciteit uiteraard hoger zijn. In paragraaf 4.2 "Urencapaciteit" is een overzicht opgenomen van de te verwachten urenbesteding.

Het bestuurlijk B5 milieu wordt geïnformeerd over de voortgang met een notitie of een presentatie.

4 Planning

4.1 Uitvoeringsmaatregelen/acties

In onderstaande tabel is de planning per maatregel/actie aangegeven.

Cat/ Nr	Maatregel/Actie	Startdatum	Einddatum
A1	Literatuurstudie relatie Luchtkwaliteit en Gezondheid	1-9-2011	28-12-2012
A2**	Innovatief luchtmeetproject Aireas	1-9-2012	1-1-2015
B1	Stimulering van schoner, efficiënter zuiniger vervoer door: - Minder en schoner autoverkeer in (binnenstad); - Stedelijke distributie; - Meer fietsgebruik; - Beloning goed verkeersgedrag.	1-1-2013	1-1-2015
C1	Inzetten lobby/stimulering roetindicator en gevoelige groepen extra ondersteunen	1-1-2013	1-1-2015
C2	Opstellen handreiking hoe omgaan met gevoelige bestemmingen in ruimtelijke plannen m.b.t. gezonde wijkinrichting. Tevens het buitengebied meenemen	1-9-2012	1-1-2013
C3	Brabants Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit updaten met de koppeling tussen luchtkwaliteit en gezondheid en PMP	1-11-2012	1-1-2013
C4	Prijsvraag voor stimulering gezondere leefomgeving en luchtkwaliteit	1-1-2013	1-7-2013
D1	Opstellen integraal communicatie uitvoeringsplan	1-9-2012	1-1-2013

** Dit project betreft een innovatief luchtmeetsysteem wat in Eindhoven zal worden uitgevoerd. Hierbij zal tevens ultrafijnstof worden gemeten waarbij ook getracht zal worden om met de gegenereerde meetdata relaties te leggen met gezondheid. Dit project wordt via Aireas U.A. aangestuurd en bewaakt.

4.2 Urencapaciteit

In onderstaande tabel is de ingeschatte urencapaciteit per maatregel/actie aangegeven.

Cat/ Nr	Maatregel/Actie	Uitvoering door:		Aantal uren/jaar
		Trekker:	Uitvoerenden	
A1*	Literatuurstudie relatie Luchtkwaliteit en Gezondheid	Den Bosch	IRAS: Gerard Hoek	-
A2**	Innovatief luchtmeetproject Aireas	Aireas U.A.	Projectgroep Aireas	-
B1	Stimulering van schoner, efficiënter zuiniger vervoer door nadere uitwerking van projecten op het gebied van b.v. : - Minder en schoner autoverkeer in (binnenstad); - Stedelijke distributie; - Meer fietsgebruik; - Beloning goed verkeersgedrag.	Tilburg	B5 Provincie SRE Overigen werkgroepleden agendalid	50 uur trekker 50 uur werkgroep lid
C1	Inzetten lobby/stimulering roetindicator en gevoelige groepen extra ondersteunen	Provincie	Werkgroep LK en G	40 uur trekker 15 uur werkgroep lid
C2	Opstellen handreiking hoe omgaan met gevoelige bestemmingen in ruimtelijke plannen m.b.t. gezonde wijkinrichting. Tevens het buitengebied meenemen	Helmond	B5 Best RMB GGD	50 uur trekker 40 uur werkgroep lid
C3	Brabants Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit updaten met de koppeling tussen luchtkwaliteit en gezondheid en PMP	Provincie	Provincie	40 uur trekker
C4	Prijsvraag voor stimulering gezondere leefomgeving en luchtkwaliteit	Breda	Werkgroep LK en G	15 uur trekker 10 uur werkgroep lid
D1	Opstellen integraal communicatie uitvoeringsplan	Eindhoven	B5 + communicatie-bureau	20 uur trekker 10 uur werkgroep lid
	Regulier overleg	Provincie	Werkgroep LK en G	100 uur trekker 50 uur werkgroep lid

A1* De literatuurstudie is uitgevoerd.

A2** Dit loopt via een apart spoor zodat de urencapaciteit hier niet aan de orde is.

5 Financieel kader

5.1 Budget en financiële verdeelsleutel

Om uitvoering te kunnen geven aan de voorgestelde maatregelen en acties dient budget beschikbaar te zijn naast de urencapaciteit die wordt gevraagd.

Het totale budget is begroot op € 130.000,-.

De voorgestelde financiële situatie verdeelsleutel is als volgt:

- provincie	€ 55.000,-*
- B5 gemeenten ieder € 15.000,-	€ 75.000,-
- Totaal	€ 130.000,-

* dit bedrag zal via de subsidieregeling betere luchtkwaliteit Noord-Brabant worden ingezet

De gemeente Helmond zal als budgethouder namens de werkgroep optreden en een subsidieaanvraag indienen.

6 Bijlagen

6.1 Samenstelling werkgroep Luchtkwaliteit en Gezondheid

Naam	Organisatie
Vivian Brouwers	Gemeente Breda
Karin Aquina	Gemeente Helmond
Marc Pluijgers/ Paul Karman	Gemeente 's-Hertogenbosch
Hans Verhoeven/Sandra van der Sterren	Gemeente Eindhoven
Michiel de Voogd	Gemeente Tilburg
John Bohnen	Gemeente Valkenswaard
Alfred Burggraaff	Gemeente Waalre
Edith van Beek	Gemeente Best
Adrienne Leermakers	SRE
Mart Kieftenburg	RMD
Marc Jacobs	RMB
Loes Geelen/Karlien van der Hout	GGD
Ton Brok	Provincie
Edwin Weijtmans	Provincie

6.2 Groslijst

Nr	Taak/omschrijving	Prioriteit nr	Uitvoering door	Kosten	Opmerking
1	Literatuurstudie relatie luchtkwaliteit en gezondheid. Welke documentatie etc. is er allemaal. Conclusies hieruit en aanbevelingen voor het vervolgtraject. Relatie kleine stofdeeltjes/roetdeeltjes (<PM2,5 en Elementair koolstof (EC)) op gezondheid. BOP-rapport in studie meenemen. Ook milieuzones, stedelijke distributie, relatie gezondheid en welbevinden burgers, bepalen indicatoren (relatie luchtkwaliteit en gezondheid) en gezondheidsrisico's van fijn stof uit de Intensieve Veehouderij en effect op volksgezondheid in deze studie meenemen. Opdelen voor stedelijk en landelijk gebied. Zie eveneens onder tabel	1 1 1 1 1 2	Extern bureau: Onafhankelijke Partij zoals RIVM	uitbestede n	Geadviseerd wordt een externe partij (bijvoorbeeld RIVW, PBL) de literatuurstudie te doen, niet zijnde één van de werkgroepsleden. GGD kan hier op zich wel een rol in spelen (heeft al een en ander zodat slagvaardig gewerkt kan worden). Landelijk wordt nu vooral naar elementair koolstof (EC) gekeken, als beste indicator voor luchtverontreiniging van wegverkeer. Overigens is hiervoor ook geen veilige norm vast te stellen. Momenteel loopt er een onderzoek naar de gezondheidseffecten van intensieve veehouderij (afwachten)
2	Communicatie-aspecten luchtkwaliteit en gezondheid (intern-integraal, extern-burgers). - Verder gaan dan grenswaarden? - Speerpunten vaststellen - Kennis delen i.v.m. projecten - Netwerk benutten en uitbreiden - Belang gezondheid (ipv benaderen via luchtkwaliteit) kan als breekijzer gebruikt worden om meer voor elkaar te krijgen	3 4 2 4	Alle partijen uit deze werkgroep		Communicatie voor dit aspect is op korte termijn met name gericht op ambtenaren en bestuurders. Het benaderen van de burgers dient integraal te geschieden en niet alleen voor luchtkwaliteit. Deze actie ligt niet bij de Provincie.

	- Beleving van burgers - Discrepantie in berekenen via modellen en metingen - Bewustwording (bestuurdes, ambtenaren)				SRE en GGD hebben hier recent al het nodige voor ontwikkeld. Discrepantie is bekend. Voor gezondheid vooral v belang niet te veel te focussen op (behalen van) grenswaarden voor bep. Stoffen. Heeft dus vooral betrekking op communicatie.
3	Besluit gevoelige bestemmingen opnemen in ruimtelijk beleid (B5 en verder?). Kwetsbare projecten beschermen bij invulling nieuwe bestemmingsplannen. Benoemen van gevoelige bestemmingen, gezonde wijkinrichting meenemen	5 2 5 1	B5+provincie+ GGD (advisering en ondersteuning)		Actie volgt mogelijkwerijs uit literatuurstudie. GGD pleit voor opvolgen van hun advies. Hier is vrij eenvoudig wat te bereiken o.g.v. gezondheid. Dus doen.
4	In update BSL (2011) ook koppeling maken tussen Luchtkwaliteit en gezondheid	5 3 3 3	Provincie		Actie volgt uit literatuurstudie
5	Handreiking/richtlijn mbt gezondheid in planologische procedures (MER, bestemmingsplan) voor met name het buitengebied.	2 2 5 4 5	GGD		Ook geluid hierin betrekken: Binnenstedelijk en niet buitengebied: Volgens mij is deze er al.

6.3 Literatuurstudie

Luchtkwaliteit en gezondheid in Brabant

Uit een recente literatuurstudie¹ van de Universiteit van Utrecht blijkt dat verontreiniging van de buitenlucht effecten heeft op de volksgezondheid. Dat geldt met name voor verontreinigingen die samenhangen met het verkeer en de landbouw. De effecten uiten zich vooral in vervroegde sterfte en het vaker voorkomen van luchtwegziekten (bijv. astma) en hart- en vaatziekten. De vraag is of en op welke wijze gemeenten en provincie dit probleem kunnen beïnvloeden.

Voor de gezondheidseffecten van luchtverontreinigingen met betrekking tot fijn stof bestaan wel normen maar geen drempelwaarden. Dit betekent dat er ook bij concentraties beneden de norm effecten op de volksgezondheid optreden. En dat elk beleid om concentraties fijn stof te verlagen, gezondheidswinst oplevert. Ook al ligt de concentratie in aanvang al beneden de norm.

Situatie in Brabant

In Noord-Brabant zijn de concentraties fijn stof en stikstofdioxide vergelijkbaar met die in de Randstad; ze behoren tot de hoogste niveaus in Nederland. Vooral bewoners van drukke straten, en kinderen die nabij drukke wegen naar school gaan, hebben een grotere kans op luchtwegproblemen.

Om welke stoffen gaat het?

Fijn stof kan worden ingedeeld op basis van de grootte van deeltjes in de lucht. De fijnste fractie bestaat veelal uit deeltjes van verbrandingsprocessen zoals die voorkomen in het verkeer. De wat grotere deeltjes bestaan uit opwaaiend straatstof met daarin aanwezige metalen die achterblijven na bijv. remmen. Maar de luchtkwaliteit kan ook worden beschreven aan de hand van andere relevante componenten zoals roet, organische koolstof, ultrafijn stof, biologische agentie, etc..

Moeilijk te beoordelen

Er bestaat momenteel een EU-norm voor deeltjes met een grootte tot maximaal 10 µm (PM10) en er komt spoedig een norm voor deeltjes met een grootte tot maximaal 2.5 µm

¹ Hoek, G. *Relatie tussen luchtkwaliteit en gezondheid in Noord-Brabant*, Utrecht 2011

(PM2.5). Beide normen zijn zeer geschikt om de *algemene* luchtkwaliteit in Brabant te beoordelen op de effecten voor de gezondheid. Maar de normen zijn niet geschikt om lokaal *specifieke* situaties te beoordelen, die sterk door een lokale bron worden beïnvloed (bijvoorbeeld drukke straten, omgeving intensieve veehouderij). Voor een specifieke lokale beoordeling zijn de hele kleine deeltjes van belang. De gezondheidseffecten worden voornamelijk bepaald door de hele kleine stofdeeltjes zoals roet en het ultrafijne stof, Ultrafijn stof zijn deeltjes kleiner dan 0,1 μm . Het nadeel van het meten van ultrafijnstof is dat dit een relatief dure methode is.

Het beoordelen van de effecten met betrekking tot emissies uit de veehouderij loopt via een apart traject. Het ministerie van VWS heeft een adviesaanvraag bij de Gezondheidsraad ingediend voor het opstellen van een beoordelingskader over gezondheidsrisico's voor de bevolking van blootstelling aan verschillende micro-organismen en endotoxinen afkomstig uit de veehouderij.

Roet als maat

Roet is een geschikte aanvullende maat voor luchtkwaliteit en gezondheid aangezien het geschikt is voor het beoordelen van lokale situaties en tevens eenvoudig gemeten kan worden. Voor het ontwikkelen en monitoren van lokaal en regionaal beleid blijkt roet de meest praktische maat om de hoeveelheid zwevend stof te bepalen. PM10 en PM2.5 blijven belangrijk om effecten van grootschalige luchtverontreiniging te beoordelen. De afstand tot een drukke weg is een andere nuttige aanvullende maat om gezondheidseffecten van lokaal wegverkeer te beoordelen.

Maatregelen

Fijn stof is een complex mengsel van stoffen dat gezamenlijk tot gezondheidseffecten leidt. Het meest kansrijk voor gezondheidswinst is dus een beleid dat zich richt op het terugdringen van het mengsel als geheel. Het aanpakken van een heel specifieke component is minder effectief dan algemeen beleid gericht op minder gemotoriseerd verkeer, schonere auto's, de inrichting van milieuzones, etc. Ook het scheiden van fiets- en autoverkeer heeft positieve effecten. Uit oogpunt van gezondheid is het bevorderen van het fietsen zelf van belang. Fietsen is namelijk niet alleen goed voor de algemene luchtkwaliteit, maar heeft ook als zodanig een positief effect op de individuele gezondheid van de fietser.

6.4 Brief staatssecretaris Atsma d.d. 6 maart 2012

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

> Retouradres Postbus 20901 2500 EX Den Haag

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA Den Haag

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Plesmanweg 1-6
2597 JG Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag
T 070 456 00 00
F 070 456 11 11

Kenmerk
IENM/BSK-2012/15210

Datum 6 maart 2012
Betreft Ontwikkelingen internationaal luchtbeleid

Geachte voorzitter,

Sinds mijn aantreden heb ik al enkele keren met uw Kamer van gedachten gewisseld over de voortgang van het luchtkwaliteitsbeleid in Nederland - in het bijzonder het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) - en de mate waarin wij nu en in de toekomst aan normen voldoen. Uw Kamer heeft in 2011 de motie Van der Werf/Van Veldhoven aangenomen¹, waarin gevraagd wordt om een toekomstvisie voor de periode na het NSL. Aan de uitvoering van deze motie wordt gewerkt, waarbij het streven is om, conform de motie, uiterlijk eind dit jaar u de kabinetsvisie voor te leggen bij de aanbidding van het Monitoringsrapport NSL 2012. Hierover heb ik u recentelijk geïnformeerd.²

Aansluitend op deze motie wil ik u graag informeren over de ontwikkelingen die er op Europees vlak en in VN-verband plaatsvinden, aangezien de luchtkwaliteit in Nederland in belangrijke mate beïnvloedt wordt door de uitstoot van verontreinigende stoffen elders in Europa en ook de grenswaarden voor luchtverontreinigende stoffen hun oorsprong vinden in Europese wetgeving.

Herziening Europees luchtbeleid

De Europese Commissie heeft aangekondigd dat zij in 2013 een voorstel zal doen voor de herziening van het Europees luchtbeleid. Deze herziening omvat een aanpassing van de Europese Thematische Strategie inzake Luchtverontreiniging³ waarin de uitgangspunten, de noodzaak voor verder wetenschappelijk onderzoek en de verantwoordelijkheden, met inbegrip van de uitvoering op alle bestuurlijke niveaus verder worden uitgewerkt.

¹ Kamerstukken 33 000 – XII, nr. 28.

² Kamerstukken 30 175, nr. 130.

³ Mededeling van de Commissie aan de Raad en het Europees Parlement van 21.09.2005, COM (2005) 446.

Op basis hiervan zal de Commissie ook voorstellen de Europese richtlijnen die betrekking hebben op luchtkwaliteit en grensoverschrijdende luchtverontreiniging te herzien. Het gaat daarbij om de richtlijn Luchtkwaliteit (2008/50/EG), waarin de grens- en streefwaarden voor de niveaus van luchtverontreinigende stoffen zijn opgenomen, de zogeheten Vierde Dochterrichtlijn (2004/107/EG), waarin streefwaarden voor de concentratieniveaus van zware metalen en polycyclische aromatische koolwaterstoffen (PAKs) zijn vermeld en de richtlijn Nationale Emissieplafonds (2001/81/EG) die voor iedere lidstaat maximale emissieplafonds voor vier luchtverontreinigende stoffen bevat die na 2010 niet meer overschreden mogen worden.

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Kenmerk
IENM/BSK-2012/15210

In het regeerakkoord heeft het kabinet aangekondigd om met voorstellen te komen om de milieuregelgeving te vereenvoudigen en te moderniseren. Deze boodschap draagt het kabinet ook internationaal uit. In 2011 heeft de Commissie een Stakeholdergroep opgericht waarin zij deelnemers informeert over de mogelijke elementen die onderdeel kunnen gaan vormen van het herziene Europese luchtbeleid en het onderzoek dat zij in gang heeft gezet op dit terrein. In deze groep participeren de meeste lidstaten en een groot aantal vertegenwoordigers vanuit het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties. Ook Nederland is als lidstaat in deze groep vertegenwoordigd.

In het najaar van 2011 zijn de Nederlandse prioriteiten onder de aandacht van de Commissie gebracht. Nederland heeft aangegeven bij de herziening van het luchtbeleid te willen streven naar:

- Een kritische analyse van de bestaande grens- en streefwaarden: leiden deze inderdaad tot de gewenste bronmaatregelen en zijn zij daadwerkelijk nog een geschikte indicator voor de belasting van milieu en gezondheid.
- Een vereenvoudiging van het aantal normen en grenswaarden, waarbij het streven is om met een kleiner aantal normen een even goede, of zo mogelijk betere, bescherming van gezondheid en natuur te waarborgen.
- Realistische termijnen om aan normen te voldoen, waarbij ook rekening wordt gehouden met de beschikbaarheid van maatregelen op Europees en nationaal niveau.

De Nederlandse inbreng in deze discussie wordt in samenwerking met de andere betrokken departementen en overheden opgesteld. Op dit moment ziet het er naar uit dat de Commissie in het voorjaar van 2013 met een pakket aan voorstellen zal komen voor de herziening van de Thematische Strategie en de genoemde richtlijnen. Uiteraard zal ik uw Kamer nader informeren indien zich hier nieuwe ontwikkelingen voordoen.

Emissieplafonds luchtverontreinigende stoffen

Wat betreft de herziening van de richtlijn Nationale Emissieplafonds (2001/81/EG) is de discussie al verder gevorderd, omdat deze richtlijn de EU-implementatie is van een VN-verdrag, namelijk het Protocol inzake vermindering van verzuring, eutrofiëring en ozon op leefniveau behorende bij het Verdrag van 1979 inzake grensoverschrijdende luchtverontreiniging over lange afstand (het "Gothenburg protocol", naar de plaats waar het in 1999 is afgesloten)⁴.

Net als de richtlijn Nationale Emissieplafonds legt het Protocol nationale maxima vast voor de uitstoot van de luchtverontreinigende stoffen zwaveldioxide, stikstofoxiden, ammoniak en vluchtige organische stoffen. De plafonds gelden vanaf 2010. Daarnaast bevat het protocol emissie-eisen die gesteld moeten worden aan voertuigen en installaties.

Ministerie van
Infrastructuur en Milieu

Kenmerk
IENM/BSK-2012/15210

Aan de herziening van dit Protocol wordt met een dubbel doel voor ogen, al enkele jaren gewerkt. Ten eerste is het nadrukkelijk de bedoeling het herziene Protocol meer toegankelijk te maken voor landen die nu nog geen partij zijn, met name in oostelijk en zuidoostelijk Europa. Daarnaast gaat de herziening leiden tot een update van de voorgeschreven emissie-eisen, zodat deze weer aansluiten op de stand der techniek en tot de invoering van emissieplafonds voor de genoemde stoffen, die na 2020 niet meer overschreden mogen worden. Aan het Protocol zal ook een emissieplafond voor een vijfde stof worden toegevoegd, namelijk voor fijn stof (PM_{2,5}).

Nederland is, met de Europese Unie en de meeste EU-lidstaten, partij bij dit Protocol en heeft actief bijgedragen aan de herziening ervan. De verwachting is dat de partijen bij het Protocol er in de eerste week van mei 2012 in zullen slagen een akkoord te bereiken over de herziening van het Protocol.

Het kabinet streeft ernaar dat de vanaf 2020 geldende emissieplafonds bijdragen aan een verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving en ook passen binnen de ambitie die in het regeerakkoord is vastgelegd om een gelijk Europees speelveld te realiseren op emissienormen en -doelen.

De Europese Commissie is, binnen de grenzen van de Europese wetgeving, door de lidstaten gemandateerd om de onderhandelingen over de herziening van het Gothenburg Protocol te voeren, waarbij steeds consultatie met de lidstaten plaatsvindt over de inzet. Ook de emissieplafonds die vanaf 2020 zullen gelden zijn in EU-verband afgestemd. Nederland heeft de Commissie laten weten zich te kunnen binden aan emissiedoelen die met bestaand nationaal en Europees beleid haalbaar zijn.

⁴ Trb. 2001, 164.

Over het uitgangspunt om de plafonds te baseren op wat met bestaand beleid haalbaar is, lijkt consensus mogelijk binnen de EU-delegatie. Nederland heeft onder voorbehoud te kennen gegeven om per 2020 de volgende emissieplafonds⁵ aan te kunnen gaan: voor zwaveldioxide 47 kiloton (huidig plafond: 50), voor stikstofoxiden 205 kiloton (260), voor ammoniak 122 kiloton (128), voor vluchtige organische stoffen (uitgezonderd methaan) 167 kiloton (185) en voor fijn stof (PM_{2,5}) 13 kiloton (-). Het voorbehoud dat het kabinet heeft gemaakt betreft dat ook de landen om ons heen gelijkwaardige reductieverplichtingen op zich nemen, zodat het gelijke Europese speelveld gewaarborgd kan worden.

Ministerie van
Infrastructuur en Milieu

Kenmerk
IENM/BSK-2012/15210

Dit betekent voor een aantal stoffen weliswaar een aanzienlijke verlaging van de nu geldende plafonds, maar met het al ingezette nationale en Europese beleid zullen deze doelen voor Nederland alleszins haalbaar zijn. De nieuwe emissieplafonds weerspiegelen de facto het succes van het Europese bronbeleid met betrekking tot onder meer industriële installaties en de transportsector.

De emissiereductie die hiermee in Nederland en in andere Europese landen optreedt draagt bij aan het bereiken van doelen op milieu- en natuurgebied, zoals het bereiken van de normen die gelden voor de luchtkwaliteit en de doelen die gesteld zijn voor verzurende en eutrofiërende depositie. In het voorjaar zal het RIVM een doorrekening maken van de verwachte effecten van de emissieplafonds op het bereiken van deze doelen.

Nadat de onderhandelingen inzake het herziene Gothenburg protocol zijn afgerond en het kabinet het onderhandelingsresultaat aanvaardt, zal het ter ratificatie aan uw Kamer worden aangeboden.

Hoogachtend,

DE STAATSSECRETARIS VAN INFRASTRUCTUUR EN MILIEU

Joop Atsma

⁵ Het emissieplafond wordt zeer waarschijnlijk geformuleerd als een te bereiken procentuele reductie ten opzichte van 2005. Omdat het huidige Protocol en de NEC-richtlijn een emissieplafond in absolute termen kennen, heb ik voor de vergelijkbaarheid de reductiepercentages omgerekend naar een absoluut getal.

6.5 Brief staatssecretaris Atsma d.d. 24 april 2012

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

> Retouradres Postbus 20901 2500 EX Den Haag

de voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Plesmanweg 1-6
2597 JG Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

T 070-456 0000
F 070-456 1111

Ons kenmerk
IENM/BSK-2012/57708

Bijlage: 2

Datum 24 april 2012
Betreft Informatie naar aanleiding van het AO Leefomgeving 29
februari 2012

Geachte voorzitter,

Op 29 februari 2012 heb ik met uw vaste commissie voor Infrastructuur en Milieu een Algemeen Overleg Leefomgeving gehad. Hierin heb ik toegezegd de Kamer op een aantal punten van informatie te voorzien. Dit betreft het beantwoorden van twee openstaande vragen van lid Leegte (VVD), het toesturen van informatie rondom de roetindicator, een overzicht van de stand van zaken rondom een aantal gevoelige bestemmingen naar aanleiding van een brief van het Astma Fonds en het toesturen van een aantal diagrammen met daarin informatie over de opbouw van de achtergrondconcentraties van stikstofdioxide en fijn stof. In deze brief zal ik op deze punten ingaan.

Vragen lid Leegte en informatie over de roetindicator

De heer Leegte (VVD) heeft in het debat gevraagd om meer informatie over de rol van normen in het luchtkwaliteitsbeleid. Hij wil graag op de hoogte worden gehouden van ontwikkelingen in het onderzoek bij het RIVM die ons kunnen helpen bij een beter beleid dat stuurt op normen. Hij vraagt ook om mijn visie op normering zoals omschreven in het artikel in de Volkskrant van 29 februari 2012, dat vooral in gaat op de fijn stof deeltjes. Daar staat o.a. dat ongeveer de helft van fijn stof deeltjes een natuurlijke oorsprong heeft en minder schadelijk is, terwijl de roetdeeltjes die deel uitmaken van fijn stof duidelijk een risico meebrengen op schade voor de gezondheid. Daarom is er een roep om roet afzonderlijk te meten, zodat beter inzicht wordt verkregen in de gezondheidswinst van verkeersmaatregelen.

In het luchtkwaliteitsbeleid gelden normen voor meerdere stoffen. Omdat de concentraties fijn stof (PM₁₀) en stikstofdioxide (NO₂) in bepaalde delen van Nederland hoog zijn en daardoor in bepaalde regio's tot problemen leiden, is het beleid specifiek gericht op deze twee stoffen. Door het vaststellen van grenswaarden voor deze stoffen op Europees niveau, zijn alle lidstaten verplicht er voor te zorgen dat aan de normen wordt voldaan en daarmee blootstelling aan luchtverontreiniging door deze stoffen wordt beperkt. Een aanzienlijk deel van de verontreiniging komt uit het buitenland, een Europese norm is dus belangrijk. Er zijn meerdere bronnen die bijdragen aan de hoge concentraties. Binnen Nederland is verkeer de belangrijkste bron bij stikstofdioxide. Bij fijn stof zijn de belangrijkste bronnen bodemstof, zeezout en het buitenland (zie ook bijlage II).

Op dit moment gelden zowel fijn stof als stikstofdioxide nog steeds als de beste indicatoren die beschikbaar zijn om de luchtkwaliteit te beoordelen. Uiteraard staat de wetenschap niet stil en houdt het RIVM ons op de hoogte van de ontwikkelingen. Zodra er relevante veranderingen in zicht zijn, zal ik de Kamer daar uiteraard over informeren. Informatie is ook te vinden op de website van het RIVM.

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Ons kenmerk
IENM/BSK-2012/57708

Ik heb u in mijn brief van 14 november 2011 (TK 2011-2012, 30 175, nr. 126) op de hoogte gesteld van het onderzoek dat het afgelopen jaar is gedaan naar de toegevoegde waarde van roet als indicator voor de gezondheidseffecten van fijn stof. Dat sluit aan bij het artikel in de Volkskrant. Fijn stof is een mix van deeltjes die sterk kunnen verschillen en afkomstig zijn uit vele bronnen. Dichtbij drukke wegen is het aandeel van roet in fijn stof groter dan elders. Uit gezondheidsonderzoek van het RIVM en de Universiteit Utrecht blijkt nu dat roetdeeltjes sterk met gezondheidseffecten zijn verbonden. Bij veel wegverkeer, als roet in hoge concentraties aanwezig is, kunnen juist verkeersmaatregelen gezondheidswinst opleveren. Een concentratiedaling in roet wijst op een groter positief effect voor de gezondheid dan dezelfde concentratiedaling in fijn stof. Als het effect van verkeersmaatregelen op de concentratie van roet kan worden berekend, dan ontstaat een handvat om maatregelen onderling te vergelijken en te kiezen voor die met het grootste positieve effect voor de gezondheid.

Op dit moment ontbreekt de mogelijkheid voor gemeenten om op basis van modelberekeningen te voorspellen wat de invloed zal zijn van maatregelen op de roetconcentratie. Graag wil ik de ontwikkeling van lokaal luchtkwaliteitsbeleid ondersteunen. Daarom heb ik TNO en RIVM gevraagd om te verkennen of er voldoende kennis aanwezig is om berekening van de lokale roetconcentratie mogelijk te maken. Dit voorjaar zal door het RIVM een set van invoergegevens worden gepubliceerd (roet emissiefactoren voor het wegverkeer en achtergrondconcentratiekaarten) waarmee met name de bijdrage van het wegverkeer aan de roetconcentratie kan worden berekend. Daarbij dient wel te worden aangetekend dat de gegevens – en daarmee de rekenresultaten – in deze fase nog een sterk indicatief karakter hebben. Ik verwacht dat de komende jaren de onderbouwing van deze basisgegevens zal kunnen worden versterkt doordat het bestand van beschikbare meetgegevens wordt uitgebreid. De "eerste generatie" invoergegevens voor roetberekeningen, die binnenkort beschikbaar worden gesteld, biedt lokale overheden de mogelijkheid om de meerwaarde van de roetindicator bij de onderbouwing van lokaal luchtkwaliteitsbeleid nader te verkennen.

Aangezien er in fijn stof ook andere deeltjes zitten dan roet die schadelijk zijn voor de gezondheid, kan de normstelling voor fijn stof niet worden vervangen door normen voor roet. Aanvullende normstelling voor roet is een aangelegenheid waarover internationaal in EU-kader besluitvorming zal moeten plaats vinden. De Europese Commissie is in 2011 gestart met een evaluatie van het luchtkwaliteitsbeleid, uitmondend in een mogelijke herziening van de luchtkwaliteitsnormen in 2013. In dat kader heeft de Europese Commissie de WHO gevraagd niet alleen de bestaande normen voor fijn stof en stikstofdioxide te evalueren, maar ook na te gaan of de beschikbare wetenschappelijke kennis voldoende is om specifieke fracties binnen fijn stof, zoals roet, apart te beschouwen. Op basis van de reactie van de WHO moet in de EU bezien worden of aanvullende normstelling wenselijk en mogelijk is. Het tot stand brengen van normstelling is een traject van vele jaren.

In de komende jaren zullen de roetmissies van het wegverkeer door het schoner worden van de auto's aanzienlijk afnemen. Een roetnorm komt daardoor mogelijk als mosterd na de maaltijd. Daarom acht ik het zinvol om juist nu – ook zonder aanwezigheid van een norm - te verkennen of de roetindicator gemeenten tot hulp kan zijn, op zodanige wijze dat de gezondheidsaspecten zo goed mogelijk worden meegewogen. Dat kan worden gebruikt bij de keuze van maatregelen en bij het maken van keuzes op gebied van ruimtelijke ordening, zoals het kiezen van locaties voor gevoelige bestemmingen.

Ministerie van
Infrastructuur en Milieu

Ons kenmerk
IENM/BSK-2012/57708

Ik verwacht hiermee zowel de kamer voldoende te hebben bericht over roet ,als indicator voor de effecten van lokale luchtkwaliteitsmaatregelen, alsmede de vragen van de heer Leegte te hebben beantwoord.

Gevoelige bestemmingen

Het Astma Fonds heeft uw vaste commissie voor Infrastructuur en Milieu vóór het AO van 29 februari 2012 een brief gestuurd. Hierbij had zij een lijst gevoegd van 16 locaties (gemeenten) met scholen op relatief korte afstand van een rijksweg of provinciale weg. De 16 locaties zijn aangegeven in bijlage I. Voor de locaties op de lijst van het Astma Fonds geldt dat het deels gaat om - besluitvorming over - nieuw te bouwen scholen en deels om situaties waarin sprake is van al bestaande scholen die te maken krijgen met een in de toekomst nieuw aan te leggen, uit te breiden ofwel aan te passen weg.

Ik heb toegezegd om de Kamer te informeren over de stand van zaken betreffende de scholen op deze locaties. Het Astma Fonds heeft nadien, in een brief aan uw commissie op 26 maart 2012 en aan mijzelf in afschrift op 27 maart 2012, opnieuw aangegeven dat zij voorstander blijft van zones langs zowel rijks- als provinciale en gemeentelijke wegen waarin geen nieuwe scholen worden gebouwd met als terugvaloptie dat er in ieder geval bij de bouw van gevoelige bestemmingen in die gebieden sprake zou moeten zijn van een verplicht GGD advies. Ook hierop zal ik nader ingaan.

Alleen de situaties van nieuwbouw van een school vallen onder de werkingssfeer van het Besluit gevoelige bestemmingen. Dit is recentelijk ook in jurisprudentie bevestigd. Voor de locaties met scholen op de lijst van het Astma Fonds waar sprake is van nieuwbouw zijn in bijlage I de jaargemiddelde concentraties fijn stof en stikstofdioxide in 2011 aangegeven die berekend zijn in de meest recente monitoring van het NSL. Uit deze monitoring blijkt dat op alle locaties in 2011 aan de grenswaarden wordt voldaan. Voor situaties waarbij sprake is van de aanleg, uitbreiding of reconstructie van een weg in de nabijheid van bestaande scholen of andere gevoelige bestemmingen dient door middel van berekeningen of aan de hand van het NSL te worden aangetoond dat wordt voldaan aan de normen voor fijn stof en per 2015 aan de normen voor stikstofdioxide.

Zowel in de situaties van nieuwbouw van scholen als in de situaties van een nieuw aan te leggen of uit te breiden weg kan ik gelukkig constateren dat wordt voldaan aan de normen voor fijn stof en stikstofdioxide. Nadere analyse van het overzicht, verder aangevuld bij de brief van het Astma Fonds aan uw commissie van 26 maart 2012, leert mij bovendien, dat rondom de besluitvorming voor de bouw van scholen veel verschillende belangen een rol spelen. Dit sterkt mij opnieuw in mijn beoordeling dat het volstaat om van rijkswege te eisen dat voldaan dient te worden aan het Besluit gevoelige bestemmingen en dat de verdere afweging van deze belangen door het lokaal bestuur dient te worden gemaakt.

In mijn twee brieven aan de Tweede Kamer in het voorjaar van 2011 heb ik verschillende manieren aangegeven waarop gemeenten ervoor kunnen zorgen dat gezondheid een prominente plek krijgt bij deze afweging. Die worden inmiddels bij gemeenten onder de aandacht gebracht oa. via de website en speciale informatiedagen van Infomil. Tegelijk leert de analyse van deze locaties mij dat in veel gevallen het betrekken van de GGD leidt tot extra kwaliteit: er is extra aandacht voor het binnenklimaat, aspecten als geluid en een goede verkeersafwikkeling rond de school.

Ministerie van
Infrastructuur en Milieu

Ons kenmerk
IENM/BSK-2012/57708

Tijdens het VAO Leefomgeving van 27 maart 2012 hebben lid Jansen (SP) en lid Van Gent (Groen Links) een motie ingediend waarin de regering wordt verzocht om te bevorderen dat gemeenten GGD-advies inwinnen over de aan de lokale luchtkwaliteit gerelateerde gezondheidseffecten bij ruimtelijke ordeningsplannen voor gevoelige bestemmingen en de Kamer hierover voor 1 juni 2012 te informeren (TK 2011-2012, 30 175, nr. 136). Uw Kamer heeft deze motie op 3 april 2012 aangenomen. Ik ondersteun dat gemeenten een zorgvuldige afweging van belangen moeten maken, waarvan gezondheid er een is. De GGD kan hier, zoals hierboven besproken, een belangrijke rol in vervullen. Ik zal in een komend Bestuurlijk Koepeloverleg, wat ik voer met IPO, SkVV, UvW en VNG, gemeentes dan ook uitdrukkelijk oproepen om de GGD te betrekken bij besluitvorming over scholen en andere gevoelige bestemmingen.

Diagrammen over de opbouw concentraties NO2 en PM10 in Nederland en twee regio's

U vindt de diagrammen, welke ik in het AO van 29 februari 2012 heb aangehaald, in bijlage II. Deze diagrammen geven de herkomst van stikstofdioxide en van fijn stof voor het jaar 2010 gerelateerd aan verschillende broncategorieën weer. Opvallend is het aandeel uit het buitenland en het aandeel van verkeer, waarbij in de grensstreken het aandeel uit het buitenland domineert maar bv. in de regio Amsterdam/Haarlem verkeer verreweg de grootste bron is. Voor fijn stof valt op dat meer dan de helft uit natuurlijke bronnen afkomstig is (bodemstof, zeezout), daarna het buitenland een belangrijke bron is, met name weer in de grensstreken, en de bijdrage van verkeer beperkter is, maar wel, samen met landbouw, de grootste van de niet-natuurlijke bronnen in Nederland vormt.

Ik verwacht u hiermee voldoende te hebben bericht over een aantal openstaande punten naar aanleiding van het Algemeen Overleg Leefomgeving en aan mijn toezeggingen op dat punt te hebben voldaan.

Hoogachtend,

DE STAATSSECRETARIS VAN INFRASTRUCTUUR EN MILIEU,

Joop Atsma

6.6 Toelichting op de maatregelen/acties

Cat/ Nr	Maatregel/Actie	Toelichting
A1	Literatuurstudie relatie Luchtkwaliteit en Gezondheid	De literatuurstudie is uitgevoerd door IRAS (Gerard Hoek). In deze studie wordt aangetoond dat er een verband is tussen luchtkwaliteit en gezondheid. Deze studie is als bijlage bijgevoegd met tevens een samenvatting hiervan (bijlage 6.3)
A2**	Innovatief luchtmeetproject Aires	Dit project betreft een innovatief luchtmeetsysteem wat in Eindhoven zal worden uitgevoerd. Het betreft de ontwikkeling van een vernieuwend concept door een consortium bestaande uit bedrijfsleven (ECN, Philips), Kennisinstellingen (IRAS, Universiteit van Twente, Overheid (gemeente Eindhoven en provincie) en initiatiefnemer STIR (onder de naam Aires). Hierbij zal tevens ultrafijnstof worden gemeten waarbij ook getracht zal worden om met de gegenereerde meetdata relaties te leggen met gezondheid. De kosten van dit project komen niet ten laste van deze werkgroep. Definitieve indiening van dit project wordt verwacht rond de zomer.
B1	Stimulering van schoner, efficiënter zuiniger vervoer door: - Minder en schoner autoverkeer in (binnenstad); - Stedelijke distributie; - Meer fietsgebruik; - Beloning goed verkeersgedrag.	Uit de literatuurstudie komt naar voren dat de (ultra)fijne stofdeeltjes voornamelijk worden veroorzaakt door verbrandingsprocessen zoals het wagenpark. Voor een efficiënte aanpak i.r.t. gezondheid ligt dan bronaanpak voor de hand. Door minder, schoner verkeer op plaatsen waar veel mensen verblijven toe te laten kan een effectieve maatregelen zijn. Maar ook stedelijke distributie en stimulering fietsverkeer kan een positieve bijdrage leveren. In Breda wordt een experiment gedaan met beloning van goed verkeersgedrag via een app. Mogelijk dat dit bij een positieve uitkomst verder uitgerold kan worden. De exacte maatregelen dienen verder te worden ontwikkeld/uitgewerkt.
C1	Inzetten lobby/stimulering roetindicator en gevoelige groepen extra ondersteunen	Landelijk komt voor het (opnieuw) meten van roet weer meer belangstelling. In 2013 wordt door de Europese Commissie het geurbeleid herzien. Wellicht dat roet als indicator hierin meegenomen kan worden. Ingezoomd kan worden op groepen die

		gevoelig zijn voor een slechte luchtkwaliteit m.b.t. (ultra)fijn stof.
C2	Opstellen handreiking hoe omgaan met gevoelige bestemmingen in ruimtelijke plannen m.b.t. gezonde wijkinrichting. Tevens het buitengebied meenemen	Het Astmafonds en de GGD adviseert om bepaalde afstanden aan te houden bij gevoelige bestemmingen bij b.v. planontwikkeling. Dit kan conflicteren met gemeentelijke planvorming en ontwikkelingen. Het opstellen van een handreiking kan hiervoor mogelijk een afwegingskader bieden.
C3	Brabants Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit updaten met de koppeling tussen luchtkwaliteit en gezondheid en PMP	Het Brabants Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (BSL) dateert van 2008. Het aspect gezondheid is hierin niet prominent meegenomen. In het PMP wat in 2012 is vastgesteld staat gezondheid voorop. Het BSL zal hierop aangepast worden.
C4	Prijsvraag voor stimulering gezondere leefomgeving en luchtkwaliteit	Om luchtkwaliteit en gezondheid aan elkaar te verbinden en de burger hiervan bewust te maken kan een prijsvraagconstructie gebruikt worden. Dit dient nader uitgewerkt te worden (in samenwerking met communicatie).
D1	Opstellen integraal communicatie uitvoeringsplan	Er zal een integraal plan worden opgesteld om luchtkwaliteit en gezondheid op diverse niveaus onder de aandacht te brengen en het belang voor een goede kwaliteit helder neer te zetten.